

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

PAPUR TYSTIOLAETH I'R PWYLLGOR DIWYLLIANT, CYFATHREBU, Y GYMRAEG, CHWARAEON A CHYSYLLTIADAU RHYNGWLADOL

Effaith ymadawiad y DU â'r UE ar y sector diwylliant.

Cyflwyniad

Mae ymadawiad y DU â'r UE wedi effeithio ar bob rhan o'r sector diwylliannol. O dan yr egwyddor 'cyllid hyd braich', mae holl gyllid Llywodraeth Cymru i'r celfyddydau yn cael ei sianelu drwy Gyngor Celfyddydau Cymru (CCC). Celfyddydau Rhyngwladol Cymru (WAI) yw asiantaeth ryngwladol CCC. Mae WAI yn darparu cyngor a chymorth i artistiaid a sefydliadau celf yng Nghymru sy'n gweithio mewn gwledydd eraill. Mae'n bwynt cyswllt i sefydliadau ac asiantaethau artistiaid rhyngwladol sy'n gweithio yng Nghymru, neu'n cysylltu â hi.

Effaith y berthynas newydd ar artistiaid a gweithwyr creadigol sy'n teithio ac yn gweithio ar draws ffiniau.

A hwythau bellach heb y 'rhyddid i symud' ers i'r DU adael yr UE, mae angen i artistiaid a gweithwyr creadigol sydd am weithio yng ngwledydd yr UE ddeall y rheoliadau yn y wlad y maen nhw'n teithio iddi - o ran croesi'r ffin a fisas ac unrhyw reoliadau o ran cael gweithio sy'n berthnasol i'r hyn y maen nhw'n bwriadu ei wneud a pha mor hir y maen nhw am aros.

Mae'r sefyllfa'n gymhlethach os yw'r artist neu'r cwmni ar daith trwy fwy nag un wlad. Gall rheol ardal Schengen sy'n caniatáu i ymwelwyr aros hyd 90 diwrnod ymhob 180 diwrnod wneud pethau'n anodd i gwmnïau teithiol a gweithwyr creadigol unigol. Yn ôl WAI, mae hyn wedi effeithio'n arbennig ar y diwydiant cerddoriaeth a chriwiau o'r DU a fyddai wedi trefnu i fynd ar deithiau hir o gwmpas Ewrop.

Mae bodolaeth yr Ardal Deithio Gyffredin wedi cyfrannu rywfaint at alluogi pobl i barhau i deithio rhwng Cymru ac Iwerddon, sy'n ddefnyddiol ar gyfer prosiectau trawsffiniol yn sector y celfyddydau. Yn yr un modd, mae artistiaid a gweithwyr creadigol o'r UE sy'n dod i weithio yng Nghymru wedi gorfod deall y gofynion newydd wrth groesi'r ffin i'r DU. Mae gwyliau a lleoliadau cerdd hefyd yn gorfod eu deall. Mae'r cynlluniau Ymgysylltu â Thâl a Ganiateir, Nawdd i Weithwyr Creadigol a hefyd yn achos gwyliau, Gwyliau Heb Drwyddedau wedi bod yn llwybrau positif.

Effaith y berthynas newydd ar artistiaid a gweithwyr creadigol Ewropeaidd sy'n teithio ac yn gweithio yng Nghymru.

Mae WAI wedi cael gwybod gan y sector bod y baich gweinyddol ac ariannol ar y sector wedi cynyddu, yn enwedig ar unigolion a chwmnïau llai (sef yr hyn sydd gennym fwyaf yng Nghymru), oherwydd y prosesau y mae'n rhaid eu dilyn a'r costau cysylltiedig. Mewn arolwg diweddar gan UK Music, dywedodd bron i un o bob tri chrëwr cerddoriaeth a ymatebodd i'r arolwg fod ymadawiad y DU â'r UE wedi effeithio ar eu henillion, a dywedodd 43% o'r rhai yr effeithiwyd arnynt nad yw'n werth iddyn nhw bellach deithio o amgylch yr UE.

Bydd y problemau hyn yn effeithio ar y cyfleoedd a'r cynigion i deithio'n rhyngwladol a ddaw i ran bandiau a cherddorion newydd, yn arbennig. Mae rhai sefydliadau a ariennir gan CCC wedi profi'u hunain y cynnydd yn y baich gweinyddol ac ariannol o deithio yn yr UE, gan gynnwys NoFit State, Hijinx a Chwmni Dawns Cenedlaethol Cymru.

Ar lefel ddiwylliannol, mae parodrwydd ymhlith unigolion a chwmnïau yng Nghymru a'r UE i barhau i gydweithio - ond teimlir a phoenir hefyd bod gweithio gyda'r DU/UE yn mynd i greu problemau.

O safbwynt ieithyddol, bu lleihad mawr yn nifer y prosiectau amlieithog sy'n dod i Gymru gyda chymorth y rhaglen Ewrop Greadigol. Mae bwlch hefyd i'r Gymraeg o ran y cymorth sydd ar gael ar gyfer cydweithio rhwng ieithoedd lleiafrifol, drwy brosiectau Cydweithredu Tiriogaethol (Interreg). Er bod ewyllys da gan ddiwylliannau lleiafrifol eraill o fewn yr UE, a chydymdeimlad tuag at iaith a diwylliant Cymru, mae'n ddrutach ac yn anoddach i'n artistiaid fod yn rhan o brosiectau a ariennir gan yr UE.

Y canllawiau a'r cymorth sydd ar gael i'ch sector o dan y berthynas newydd rhwng y DU a'r UE.

Ers i'r DU adael yr UE, mae nifer o lefydd yn cynnig arweiniad a chefnogaeth i'r sector diwylliannol, ond mae bylchau yn y ddarpariaeth honno hefyd. Mae WAI/CCC wedi rhoi arweiniad yn y fenter Arts Infopoint UK, mewn partneriaeth â Creative Scotland, Arts Council England a Chyngor Celfyddydau Gogledd Iwerddon. Mae Arts Infopoint UK wedi bod yn helpu'r sector i ddelio â rhai o'r problemau ymarferol i artistiaid - gan ganolbwyntio'n bennaf ar y rheini sy'n dod i'r DU, ond hefyd gyda'r rheini sy'n teithio i'r UE gan fod y sector wedi codi llawer o gwestiynau ymarferol.

Mae Arts Infopoint UK yn cynnig gwybodaeth ymarferol am ddim i helpu artistiaid, gweithwyr proffesiynol creadigol a sefydliadau i ddeall y rheolau a'r gofynion gweinyddol ar gyfer ymweliadau creadigol â'r DU. Mae'r gefnogaeth hon wedi bod ar ffurf gweminarau a chanllawiau ar-lein. Mae rhai o'r gweminarau wedi canolbwyntio ar agweddau ymarferol fel fisas a charnets, tra bod eraill wedi edrych ar gyfleoedd cyllido rhyngwladol (e.e. cronfa Ryngwladol y Pedair Gwlad).

Mae Arts Infopoint UK yn rhan o rwydwaith ehangach o Bwyntiau Gwybodaeth ledled yr UE a thu hwnt. Mae'r grŵp hwn yn rhan o rwydwaith symudedd artistiaid On the Move, y mae WAI / CCC yn aelod ohono. Mae'r pwyntiau symudedd eraill yn darparu

gwybodaeth ymarferol i artistiaid sy'n teithio i'w gwledydd. Mae saith ohonynt yn ngwledydd yr UE. Yn benodol, mae Touring Artists in Germany a Cultuurloket yng Ngwlad Belg wedi datblygu canllawiau ac adnoddau yn benodol ar gyfer materion ar ôl Brexit.

Ochr yn ochr â hynny, mae llawer o gyrff sy'n arwain y sector yn y DU yn darparu cefnogaeth ac arweiniad penodol i'w haelodau. Mae'r diwydiant cerddoriaeth yn arbennig wedi bod ar flaen y gad yn hyn. Mae'r rhai sydd wedi datblygu adnoddau yn cynnwys Independent, Undeb y Cerddorion, Arts Admin, Cymdeithas Cerddorfeydd Prydain, Outdoor Art a Help Musicians UK. Mae gan Lywodraeth y DU dudalen ar eu gwefan ar gyfer ymweld â'r DU fel gweithiwr proffesiynol creadigol.

Mae gan PEARLE (Live Performance Europe) sawl adnodd ar eu gwefan sy'n ddefnyddiol i bobl creadigol o'r DU sy'n gweithio yn yr UE. Yn gyffredinol, mae canllawiau ar gael ond, er enghraifft, nid oes Pwyntiau Gwybodaeth yn bodoli ym mhob gwlad felly gall gymryd llawer o amser i artistiaid a chwmnïau unigol ddod o hyd i'r wybodaeth sydd ei hangen arnynt. Mae angen cefnogaeth, o ran y cymorth ariannol sydd ei angen i dalu costau gweinyddol ychwanegol.

Effaith y berthynas newydd ar drefniadau masnachu sy'n ymwneud â gweithgaredd diwylliannol.

Yn ôl WAI, mae'r trefniadau masnachu newydd gyda'r UE wedi effeithio ar y sector diwylliannol, yn enwedig ar y rhai sy'n symud nwyddau dros dro. Er enghraifft, y rheini sy'n symud setiau a phropiau theatr, offerynnau cerdd ac offer a gweithiau celf ar gyfer arddangosfeydd.

Fel arfer, lle mae nwyddau'n cael eu mewnforio/allforio dros dro ac nad ydynt yn cael eu gwerthu, nid oes angen talu tollau. Fodd bynnag, yn aml mae dryswch ynghylch y broses hon ac a oes angen carnet ATA ai peidio.

Mae'r Carnet ATA yn ddud, ac nid yw bob amser yn berthnasol i artistiaid. Efallai na fydd artistiaid yn teimlo'n hyderus ynghylch sut i ddefnyddio carnet. Roedd y sector perfformio yn ei ddefnyddio'n rheolaidd ac er ei fod yn addas ar gyfer y setiau mwy ar gyfer perfformiadau rheolaidd neu sefydliadau mwy, gwelodd cwmnïau llai nad oedd yn addas i'r diben.

Mae angen i gerddorion gofio, os ydyn nhw'n teithio gydag offeryn sy'n cynnwys deunyddiau gwarchoddedig (fel ifori), y bydd angen tystysgrif CITES i groesi'r ffin rhwng yr UE a'r DU. Mae hyn yn berthnasol i bropiau a gwisgoedd hefyd.

Mae Cerddorfa Genedlaethol Gymreig y BBC wedi dweud wrth CCC bod "yn rhaid i ni neilltuo mwy o adnoddau (amser ac arbenigedd) mewn perthynas â gofynion CITES, cargo, a nwyddau. Yn yr un modd, mae costau ychwanegol ynghylch mewnforio eitemau/allforio eitemau - e.e. os ydym yn archebu offer o wledydd yr UE. Mae hyn fel arfer yn ychwanegu 20% at ein costau".

Unrhyw newidiadau a fyddai'n gwella'r ffordd y mae perthynas newydd y DU â'r UE yn gweithio ar gyfer y sector diwylliant.

Mae sector diwylliannol Cymru wedi bod dan anfantais aruthrol mewn sawl ffordd o ganlyniad i adael y DU. Yn lle'r symudiad di-fwlch o bobl, a'r farchnad sengl mewn gwasanaethau a nwyddau a gefnogodd y sector diwylliant yn uniongyrchol ac yn anuniongyrchol, sefydlwyd cytundeb cyfyngedig iawn rhwng y DU a'r UE, y Cytundeb Masnach a Chydweithredu (TCA). Er bod y TCA yn hanfodol i economi Cymru fel sail i Gymru (a gweddill y DU) allu masnachu nwyddau gyda'r UE, nid yw'n sail ar gyfer masnachu gwasanaethau nac yn sail i symud pobl i gefnogi'r gwaith o ddarparu gwasanaethau sy'n cael eu masnachu.

Mae colli'r hawl i symud yn rhydd i berfformio ac i gymryd rhan mewn gweithgareddau diwylliannol wedi bod yn niweidiol iawn i gyfleoedd i hyrwyddo diwylliant Cymru ledled Ewrop, ac i artistiaid o'r UE ddod i Gymru. Mae llawer o gyrrff sy'n arwain y sector yn y DU, yn enwedig yn y sector cerdd, wedi bod yn lloïo Llywodraeth y DU i lacio'r rheolau fisa wrth deithio yn yr UE/DU ac i leihau'r baich gweinyddol yn enwedig wrth symud nwyddau diwylliannol dros dro.

Mae adroddiadau ac argymhellion diweddar yn cynnwys Let the Music Move gan UK Music Paying the Price o'r ISM. Er bod y problemau hyn yn benodol i gerddoriaeth, maen nhw'n gyffredin i lawer o'r sector celfyddydau perfformio.

Mae Arts Infopoint UK wedi creu partneriaeth gydag On the Move ar gyfer gweminar ar brosiectau cyfnewid rhwng yr UE / DU yn y Celfyddydau Gweledol, gan arwain at bapur polisi gydag argymhellion gan yr UE.

Yn ogystal, nid yw Cymru, a hithau y tu allan i'r UE, yn gallu cael help y cronfeydd strwythurol ac Ewrop Greadigol a oedd yn fuddiol iawn i ystod osefydliadau. Yn dilyn ymadawiad y DU â'r UE, nid yw'r DU bellach yn gallu cymryd rhan yn rhaglen Ewrop Greadigol (MEDIA a Culture) a oedd wedi hwyluso partneriaethau cydgynhyrchu a chyllid Ewropeaidd gwerthfawr i gwmnïau cynhyrchu annibynnol ledled y DU i ddatblygu cynrychiadau rhyngwladol.

Er mwyn gwrthweithio effeithiau'r ffaith nad yw cymorth Ewrop Greadigol ar gael yn y DU bellach, mae Adran Diwylliant, y Cyfryngau a Chwaraeon (DCMS) Llywodraeth y DU wedi cyhoeddi The Global Screen Fund (UKGSF), a ariennir gan DCMS a'i weinyddu gan Sefydliad Ffilm Prydain (BFI). Dyluniwyd UKGSF yn benodol i helpu cynrychiadau sgrin y DU i gystadlu'n rhyngwladol trwy gefnogi cyfleoedd datblygu, cynhyrchu, dosbarthu, hyrwyddo a chydweithredu rhyngwladol ar gyfer sector sgrin annibynnol y DU ac i ddarparu cefnogaeth wedi'i thargedu ar draws y sector sgrin, gan gynnwys ar gyfer ffilm, teledu, dogfen, animeiddio a gemau naratif rhyngweithiol.

Fodd bynnag, er mai cylch gwaith UKGSF yw cefnogi cwmnïau annibynnol ledled y DU, a dod â budd i bob rhan o'r DU a delio â'r anghydbwysedd daearyddol o fewn y diwydiant, nid yw wedi bod mor llwyddiannus â rhaglenni MEDIA ac Ewrop Greadigol ac ychydig o ganlyniadau y mae Cymru wedi'u profi. Mae lefel siomedig o isel o ymgeiswyr o Gymru wedi elwa ar grant yr UKGSF hyd yma, o'u cymharu â'r manteision llawer mwy (a oedd yn siâr deg o'r hyn a ddyrannwyd i weddill y DU) a ddaeth i ran cwmnïau o Gymru trwy raglenni MEDIA ac Ewrop Greadigol.

Mae'n amlwg bod angen hyrwyddo'r UKGSF i wasanaethu'r holl genhedloedd a rhanbarthau yn well, yn ogystal ag archwilio rhaglenni cyd-gynhyrchu a chydweithio Ewropeaidd a Rhyngwladol newydd i annog buddsoddiad tramor yn y sector teledu a ffilm.

Mae'r DU wedi parhau i bwysu ar yr UE yn ystod y misoedd diwethaf i symleiddio'r rheolau fisa a fyddai'n gwneud teithio i'r UE yn fwy fforddiadwy a syml i weithwyr proffesiynol creadigol fel cerddorion ac artistiaid gweledol. Fodd bynnag, barn yr UE yw, fel gwlad a ddewisodd fod y tu allan i'r UE, nid oes gan y DU unrhyw sail benodol i hawlio hyblygrwydd o'r fath. Bydd Llywodraeth Cymru yn parhau i bwysu ar y mater hwn ond yn realistig nid ydym yn disgwyl penderfyniad cyflym a boddhaol.